

L'última havanera

Hi ha qui diu que els pobles que no coneixen la seva història estan condemnats a repetir-la. De fet, això no és cert, perquè la història mai no es repeteix de la mateixa manera. Tant se val. Potser per això la Història té aquesta obstinada tendència a reproduir-se parsimoniosament en forma de cicles. I nosaltres, els seus protagonistes, avancem, ensopeguem i reculem tantes vegades com calgui per a compassar una evolució que no sempre mereix aquest nom. Com a grup tribal ens agrada de preservar el fil de la Història, sentir-nos-hi lligats i fer-ne estendard de futur. Llast imperdonable, diran alguns. Però a la vella Europa encara ens costa de projectar-nos endavant sense mirar de reüll pel retrovisor. En definitiva, passa curta i relat intens. Perquè –siguem-ne conscients– pesa més el relat que no pas els fets. Escrivim i reescrivim el passat amb delit sense adonar-nos que aquest ja es manifesta en forma de present. Deia l'escriptor Jardiel Poncela: “Història és el que es va escriure, però ignorem si és el que va succeir”. L'objectivitat històrica no existeix, com no existeix l'objectivitat periodística, ni la veritat en termes absoluts. Interpretació –honest, o no–, però només interpretació. On allhora tots som intèrprets i interpretats. Com deia aquell: “teatro del bueno”. De fet, ens caldria parlar de geo-història, per què és l'espai i el territori que condiciona el sentit de la interpretació. Arribats aquí, ja no és tant important el fons com la forma. Les escoles historiogràfiques estan en decadència, com ho estan els corrents ideològics i altres mostres de gregarisme semblant. La fi de la història, com deia Fukuyama ?. No !. Però ara hem abandonat la idea, per a centrar-nos en el relat. Es així com la novel·la històrica guanya adeptes i es menja la recerca i l'anàlisi. Les fórmules narratives de la història evolucionen i es diversifiquen. Relat en primera o tercera persona, en format periodístic, amb el narrador dins el relat, amb el narrador situat a distància ... L'èxit d'aquesta experimentació constant s'exemplifica amb el

fenomen comercial de l'escriptor francès Laurent Binet i l'enigmàtic títol *HHhH* on la narració històrica es barreja i confon amb el procés de recerca i construcció del text. A Catalunya potser ens ha arribat el moment de canviar de discurs i de relat. Al llibre *Bacardí y la larga lucha por Cuba* de Tom Gjelten, en traducció castellana de Suleiman Artiles, es visualitza l'ús i abús del cornut que paga el beure. El nord-americà transita per la història cubana des del segle XIX fins a tocar dels nostres dies de la mà dels Bacardí, nissaga empresarial dels destil·lats originària de Sitges. Retrata amb encert la fractura definitiva entre espanyols peninsulars fidels a la pàtria d'origen i espanyols criolls ja nascuts a l'illa i fidels a la insurgència cubana. Era l'època en que el vi català competia amb el rom cubà sota el cel de les Antilles. L'esclavisme s'havia acabat i molts dels *americanos* amb l'armilla plena havien retornat a casa. Es quedaren una minoria benestant i ben arrelada, i una majoria descordada i sense arrels. A Catalunya passava el mateix entre els defensors de la política colonial i els simpatitzants dels rebels. El meu avi no va anar a Cuba, com deia l'havanera, però sí el meu besavi. Per un servei contra els insurrectes pels volts de Sant Joan de 1897 prop de l'Havana, li fou concedida la Creu de Plata del Mèrit Militar i una pensió vitalícia que la meva família ni va veure ,ni va tastar ..., ni ganes !. Com bona part dels destacats no devia entendre que hi feia corrent per aquells camps de Déu enlloc de jeure plàcidament sota una palmera. Més empenyat amb els d'aquí que amb els d'allà, li passaren les ganes de cantar cap més havanera. El sitgetà Facundo Bacardí va decidir de creuar l'Atlàntic i sempre fou lleial a la política del govern. El canvi generacional, però, dugué altres maneres de pensar. I el fill, a diferència del pare, s'adonà que aquella era una terra d'oportunitats ... però pels cubans, i per a ningú més. Emilio Bacardí era un lliurepensador que en el seu afany per “una Cuba Libre” – amb rom Bacardí, és clar– fou empresonat pels espanyols i morí com heroi cubà. Generacions més enllà, els Bacardí es postul·laren a favor de l'opció

castrista cansats de les estretors que ofería el dictador Batista. Però Fidel Castro i els seus –de camí cap el marxisme-leninisme– no comptaven amb els Bacardí, obligant-los a fugir i fer costat a la dissidència de Miami. S'establiren al barri de “la Pequeña Habana”, nom que ens recorda la nostra Havana Xica. Els Bacardí i el seu rom renunciaren a la terra i, de pas, modificaren de gust o per força les complicitats i connivències. Podrien ser un exemple exportable de com el poder és qui monopolitza majoritàriament bona part dels prejudicis. Són les polítiques arbitràries i draconianes les que més radicalitzen una ciutadania anestesiada. En un escenari més neutre, més “normal”, els Bacardí de primera generació haurien continuat fidels a la metròpoli, potser no haurien renegat del dictador Batista, i per res del món haurien simpatitzat amb la causa de Fidel, tot i sortir-ne amb el cul cagat. El poder no sempre ho posa fàcil a l'hora de fidelitzar adhesions i aliances. Els Bacardí visqueren i creixeren a Santiago de Cuba “bressol de les revolucions cubanes”, impulsant i patrocinant el Carnaval més exuberant de l'illa. Adoptaren a cada moment la màscara que creien més convincent a risc de no agradar qui governava, i en aquest camí ensopegaren amb el govern colonial espanyol, amb Fulgencio Batista i amb Fidel Castro. Fa molt de temps que en aquest País nostre ens emprovem tota mena de màscares amb afany d'agradar, i no ens en sortim. Avui, la gran mascarada no fa sinó engendrar dissidents i conversos, i potser ha arribat l'hora de treure'ns la carota. De fet, alló que s'hi amagui a sota, només ens ha d'agradar a nosaltres. Llavors, sense enyorances ni mala consciència, haurà arribat el moment de cantar l'última havanera. Com deien aquells avantpassats quan salpaven cap a Cuba ... Bon vent !

Albert Tubau

(Article publicat al Diari de Vilanova el 30 de març de 2012)